

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

MUHAMMAD ASHRAF ABDULLAH BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/1175

Karar Tarihi : 2/7/2025

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Merve ARSLANTÜRK

Başvurucu : Muhammad Ashraf ABDULLAH

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm tarafından 11/1/2021 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucunun Uluslararası Koruma Başvurusuna İlişkin Süreç

5. Başvurucu 1983 doğumlu bir erkek olup Afganistan İslam Cumhuriyeti vatandaşıdır.

6. Başvurucu 11/12/2017 tarihinde başvurduğu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (Yüksek Komiserlik) yönlendirmesiyle 17/5/2018 tarihinde Sakarya İl Göç İdaresi Müdürlüğü (Göç İdaresi) nezdinde uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur.

7. Başvurucuyla uluslararası koruma statüsünün belirlenmesi amacıyla 16/1/2019 tarihinde tercüman eşliğinde il göç uzmanınca mülakat yapılmıştır. Başvurucu, mülakatta 10/10/2015 tarihinde yasal olmayan yollardan Türkiye'ye girişi yaptığını, hiç gözaltına alınmadığını veya tutuklanmadığını, hayatı boyunca herhangi bir kötü muameleye maruz kalmadığını, aile üyelerinden herhangi birinin yetkililerle sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Başvurucu, uluslararası koruma başvurusunda bulunma nedenini şu şekilde açıklamıştır:

"Afganistan'da Jawzjan şehrinde ailem ile birlikte yaşıyordum. Ben Özbek kökenliyim. Ben Afganistan'da askerlik yapıyordum. Taliban beni öldürecek diye korktum. Çocuklarımın yetim kalmasından korktum. Başka işte çalışma imkânım da yoktu. Bu sebeple Türkiye'ye geldim. Burada çalışıyorum. Aileme para gönderiyorum. Afganistan'da iş imkânı yoktu. Ailem ile telefonda görüşüyorum. Onların bir sıkıntısı yoktur."

8. İl göç uzmanı 21/1/2019 tarihli mülakat raporunda başvurunun uluslararası korumaya başvurma sebebindeki asıl amacını ekonomik sebeplere dayandırması, bireysel olarak kendisine karşı Taliban veya silahlı güçler tarafından herhangi bir kötü muamelede bulunulmaması gözönüne alındığında şartlı mülteci ve ikincil koruma kriterlerini taşımadığı kanaatini bildirmiştir.

9. Başvurucunun uluslararası koruma başvurusu genel usuller kapsamında değerlendirilmiş ve Sakarya Valiliğinin 21/1/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

10. Başvurucunun kararın iptali talebiyle açtığı dava Sakarya 1. İdare Mahkemesince (İdare Mahkemesi) reddedilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının mülakat aşamasındaki beyanından; Türkiye'ye geliş amacının ekonomik kaygılardan kaynaklandığı gözönünde bulundurulduğunda 6458 sayılı Kanunun 61., 62. ve 63. maddelerinde yer alan mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma kriterlerini taşımadığı, ülkesine dönmesi hâlinde gözaltı, işkence, tutuklanma ve ölüm gibi ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalacağı konusunda somut veri bulunmadığı anlaşıldığından, hakkında tesis edilen uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemler hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

11. Başvurucunun istinaf başvurusu 10/9/2019 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

B. Sınır Dışı Etme Kararına İlişkin Süreç

12. Uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin işlemin kesinleşmesinden sonra Sakarya Valiliği başvuru hakkında 26/9/2019 tarihinde, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendi (uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar) uyarınca sınır dışı etme kararı almıştır.

13. Başvurucu, sınır dışı etme kararının iptali talebiyle İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde Afganistan'da polis olarak görev yaptığını, bu görev nedeniyle terör örgütlerinin hedefi hâline geldiğini, söz konusu tehdidin devam ettiğini ve ülkesine dönmesi hâlinde can güvenliğinin olmayacağını ileri sürmüştür.

14. Başvurucu; yargılama aşamasında sunduğu 4/2/2020 tarihli dilekçeyle Afganistan'da polis olarak görev yapmaktayken Taliban örgütüne mensup bir kişiyi yakaladığını, bunun üzerine adı geçen örgütün hedefi hâline geldiğini, ölümle tehdit edildiği için ülkesinden kaçmak zorunda kaldığını belirtmiş ve bu iddiasını destekler nitelikte birtakım belgeler sunmuştur. Başvurucu, söz konusu belgelerin Afganistan'da polis olarak görev yaptığını gösteren görev belgesi ile Taliban örgütü tarafından ölümle tehdit edilerek hakkında ölüm fermanı çıkarılmasına ilişkin belge olduğunu beyan etmiştir. Dilekçe ekindeki belgeler Arap veya Fars dilinde ve siyah beyaz fotokopi şeklindedir.

15. İdare Mahkemesi 5/3/2020 tarihinde davanın istinaf kanun yolu açık olmak üzere reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... 6458 sayılı Yasa'nın 54. maddesinin (i) bendinde uluslararası koruma başvurusu reddedilenler hakkında sınır dışı etme kararı alınacağını düzenlendiği; davacının uluslararası koruma başvurusunun reddedilmesi üzerine açılan davada işbu davamızda da yinelenen iddiaların incelenerek ret edildiği; uluslararası koruma başvurusunun reddine dair işlemin iptali istemli olarak açılan dava sonrasında ise davacının Sözleşme ve Yasa hükümleri uyarınca ülkemizde kalmasını gerektiren yeni bir durum veya sebebin oluşmadığı/gelişmediği anlaşıldığından, ulusal mevzuata ve Türkiye'nin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalara uygun olarak verilen dava konusu sınır dışı etme işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı kanaat ve sonucuna ulaşılmıştır.."

16. İstinaf mercii 24/11/2020 tarihinde kararın kesin olması nedeniyle istinaf başvurusunun incelenmeksizin reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurucu, istinaf kararını 24/12/2020 tarihinde öğrenmiştir. Başvurucunun kanun yolunda yanıtılması nedeniyle başvuru süresinde kabul edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 2/7/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Agheli Kohne Shahrı ([1. B.], B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancıların adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda da yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurusunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Yaşam Hakkı ve Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; ülkesinde polis olarak görev yaptığını, görevi esnasında Taliban örgütüne mensup bir teröristi ele geçirince örgütün hedefi hâline geldiğini, ölümle tehdit edilince ülkesinden ayrılmak zorunda kaldığını ancak ülkesine gönderilmesi hâlinde maruz kalacağını iddia ettiği risklere ilişkin olarak İdare Mahkemesince araştırma ve değerlendirme yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkı, yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

22. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet etmeleri ve ülkeden çıkarılmaları, uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere devletin egemenlik yetkisi kapsamındadır (birçok karar arasından bkz. *A.A. ve A.A.* [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54).

23. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında kötü muamele yasağı güvence altına alınmıştır. Bu yasakla ilgili herhangi bir istisna da kabul edilmemiştir. “*Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması*” başlıklı 15. maddede ise savaş, seferberlik hâlleri veya olağanüstü hâllerde de savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağı ifade edilmiştir. Kötü muamele yasağının mutlak niteliğini ortaya koyan sözü edilen düzenlemelere göre bir yabancıнын sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği hâllerde yabancıнын sınır dışı edilmesi kötü muamele yasağını ihlal edebilir zira böyle bir durumda yabancıнын kötü muamele riskiyle karşıya kalması devletin tutumunun doğrudan bir sonucudur (*A.A. ve A.A.*, §§ 55, 56, 59; *Poorya Parva* [1. B.], B. No: 2018/27830, 23/10/2024, § 16). Dolayısıyla devlet bu hâllerde yabancıyı o ülkeye sınır dışı etmeme yükümlülüğü altındadır (*Masoud Talebi* [2. B.], B. No: 2023/26088, 19/3/2024, § 64). Bu yükümlülük, yabancıların riskin bulunduğu ülkeye dolaylı olarak gönderilmemelerini de kapsamaktadır (*A.D.* [1. B.], B. No: 2014/19506, 3/4/2019, § 55).

24. Sınır dışı edilmesi hâlinde kötü muameleye uğrayacağını iddia eden yabancı, ilke olarak, sınır dışı edileceği ülkede kötü muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı nedenler bulunduğunu kanıtlayabilecek

delilleri idari merciler ile yargı mercilerine sunulmalıdır. Bu doğrultuda yabancı, sınır dışı edileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı ve varsa bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri ibraz etmelidir (A.A. ve A.A., § 68).

25. Yabancı; sınır dışı edileceği ülkedeki kamu makamlarının etnik kökenleri, dini inançları, siyasi görüşleri ya da belirli bir gruba mensubiyetleri gibi nedenlerle kişilere sistematik olarak kötü muamelede bulunduklarını iddia ediyor ise uygulamanın varlığı ile risk altında olduğu iddia edilen gruba mensup olduğuna inanılması için ciddi nedenler bulunduğunu ortaya koymalıdır. Geri gönderileceği ülkedeki riskin kamu görevlisi olmayan kişi veya gruplardan kaynaklandığını ileri süren yabancı, hem riskin gerçekliğini hem de söz konusu ülkenin kamu makamlarının bu riski ortadan kaldırmak konusunda yeterli korumayı sağlamakta yetersiz kalacaklarını kanıtlamalıdır. Bununla birlikte yabancı, sınır dışı edileceği ülkede uzun süredir devam eden genel siyasi istikrarsızlık ya da ülkenin tamamına yayılmış iç karışıklık nedeniyle kötü muameleyle maruz kalacağını ileri sürmüştü anılan ülkenin genel koşullarının nesnel olarak kötü muamele yasağına aykırılık oluşturmayacağı idari ve yargısal makamlar tarafından ortaya konulmalıdır (A.A. ve A.A., §§ 66-69).

26. İspat külfetinin başvurucuya ait olduğu ve bu külfetten doğan yükümlülüğün yerine getirdiği hâllerde idari ve yargı mercileri gerçek riskin varlığı konusunda titiz bir inceleme yapmalıdır. Bu inceleme yapılırken yabancının sınır dışı edilmesinin öngörülebilir sonuçları, yabancının sınır dışı edileceği ülkenin genel durumu, yabancının kişisel durumu ve uğranılacağı iddia edilen muamelenin kötü muamele yasağı için aranan asgari ağırlık eşliğine ulaşmış olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Riskin varlığı araştırılırken ulusal veya uluslararası kurum ve kuruluşların düzenledikleri raporlardan ya da somut olay hakkında bilgi edinilmesini sağlayacak başka kaynaklardan yararlanılması mümkündür (A.A. ve A.A., §§ 62-64).

27. Gerçek riskin varlığıyla ilgili değerlendirmede kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki koşullar dikkate alınmalıdır ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler de gözönünde tutulmalıdır (A.A. ve A.A., § 70).

28. Sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan ve başvurunun sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleyle uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin rolü, kural olarak başvurucuyu doğrudan veya dolaylı olarak kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruyan etkili usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını tespittir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin bulunup bulunmadığı ayrıca değerlendirilir (A.A. ve A.A., § 71; M.A. [2. B.], B. No: 2023/104230, 20/11/2024, § 19). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel koşulları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir (A.A. ve A.A., § 72).

29. Anılan değerlendirmeler kuşkusuz sınır dışı edileceği ülkede gerçek bir ölüm riskiyle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçeler gösteren yabancılar için de geçerlidir (Abulikemu Helihi [2. B.], B. No: 2021/7144, 13/5/2025, § 33).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

30. Başvurucu, Afganistan'da kötü muamele riskiyle karşı karşıya kalma korkusunun nedeni olarak ülkesindeyken polis olarak görev yapmasını, daha sonra bir şekilde Taliban'ın dikkatini çekmesini, Taliban'ın kendisini ölümle tehdit edip hakkında ölüm fermanı çıkarmasını göstermiştir. Başvurucu, dile getirdiği iddialarını İdare Mahkemesine sunduğu birtakım belgeler ile desteklemiştir (bkz. § 14). Dolayısıyla başvurucu, açtığı iptal davasında sınır dışı edileceği ülkede kötü muameleyle uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı nedenler bulunduğunu ortaya koyabilecek şekilde kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamış; bu iddiasını destekleyen belgeleri ibraz etmiştir. Bu durumda başvuruda incelenmesi gereken husus, başvurucuyu doğrudan veya dolaylı olarak kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruyan etkili usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığıdır.

31. Somut olayda İdare Mahkemesi, sınır dışı etme kararının mevzuata uygun olduğunu değerlendirerek davayı reddetmiş; bununla birlikte başvurunun ileri sürdüğü risklere ilişkin herhangi bir araştırma yapmamış, başvurunun iddialarına neden itibar etmediği konusunda gerekçeli bir açıklamada bulunmamıştır. Ayrıca başvurunun Afganistan'da polis olarak görev yaptığını ve Taliban tarafından hedef alındığını ortaya koyduğunu beyan ettiği belgelerle ilgili herhangi bir değerlendirme yapmamış, belgelerin içeriğini, güvenilirliğini veya başvurunun iddialarını destekleyip desteklemediğini incelememiştir. Başvurunun yeni ve ciddi nitelikteki iddiaları ile sunduğu belgeler değerlendirilmeksizin karar verilmesi, başvurunun kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruma sağlayan etkili usul güvencelerinin sağlanmadığını ortaya koymaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

V. GİDERİM

33. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

34. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

35. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyumsuzluğun sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını

gidirmek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Sakarya 1. İdare Mahkemesine (E.2019/941, K.2020/193) GÖNDERİLMESİNE,

E. Sınır dışı etme kararıyla ilgili yargılama sonuçlanıncaya kadar başvurucunun SINIR DIŞI EDİLMEMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/7/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.